SPRAVOIZDANIJE

PREDSIDATEL'A

Direktoriuma Autonomičnoj Rusinii.

— NA —

PERVYJ NARODNYJ KONGRESS

Poderžan pod nadzorom i rukovodstvom našej narodno-političeskoj organizacii.

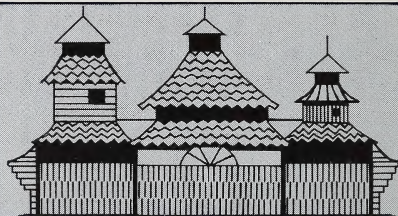

Dna 15-16-ho Septembra, 1919

V HOMESTEAD, PA.

TIPOGRAFIJEJU AMERIKANSKOHO RUSSKOHO VIESTNIKA
Corner 8th Avenue and Dickson Street, Homestead, Pa.

EX
LIB
RIS

PAUL R. MAGOCSI

SPRAVOZDANIE

Predsidatel'a Direktoriuma Autonomičnoj Rusinii.

VYSOKOPREPODOBNY OTCY DUCHOVNY,

DOROHI BRAT'A I SESTRY!

Duže sja raduju, že ja dnes mohu hovoriti k vam, delegatam, d'ijstno patriotičeskich Rusinov, representujuščich pol milliona Amerikanskich Uhro-Rusinov, kotory pod predvoditel'stvom Amerikanskoj Narodnoj Rady Uhro-Rusinov smilo mohut prisvojiti priznaňe za polnuju svobodu, kotoru naši starokrajevy brat'a dnesj uživajut. Vašoj bezkorystnoj praci i žertvam možno pripisati to, že Rusinia dnesj jest' uže d'ijstnost'ou-faktom, i že po tysjač l'itnom jarmi pod čužim ihom Rusini dnesj imijut misto, kotoroje s hordost'ou mohut imenovati svojim domom, svojeju krajinoju.

Ne potrebno meňi rospisovatisja o istorii minuvšoho roka počinajuči s vyimenovaniem na Konvencii Sojedinenija, dňa 20-ho Junija, odnoho komiteta, resul'tatom čoho bylo organizovanije Amerikanskoj Narodnoj Rady Uhro-Rusinov; o prevoschodnoj pomošči i kooperacii v političeskoj praci Sojedinenijem i Sobranijem, i Greko Kaftoličeskoju Cerkvoju pod predvoditel'stvom ščiroho rusina, Vysokopredobnaho Otco Havriila Martyák. Petem jedno za druhim o istoričnoj audencii s Presidentom Wilson dňa 21-ho Septembra, hd'i slavnyj naš president vyjavil, že slomanny obicania Mad'arii budut až nadto ispolnenny; jeho gratulacia po povodu toho, že Amerikanska Narodna Rada Uhro-Rusinov jednohlasno otporučala uniju Uhro-Rusinov a čechoslovenskoju republikoju; o prevelikom dovirii Amerikanskich Rusinov ku svojim predvoditel'am, čto ukazali oni udobreniem ohromnym bol'šinstvom otporučanija Narodnoj Rady do-

tyčno unii s Čechoslovakami. Dal'ije ob otchodu vašoho komiteta do Pariža i morovoj konferencii, ich tamošnych uspichov, o ich praci v Rusinii meždu Rusinami, resul'tatom čoho bylo sojedinenije trech rad, t. j. Prjaševskoj, Užhorodskoj i Hustskoj, v jednu Central'nu Russku Radu, kotora dňa 8-ho Maja jednoholosno udobrila i prijala ak ciu i otporučanija Amerikanskich Uhro-Rusinov i bez jednoho protivnoho slova-holosa prinesli resol'uciju v uspich unii sojedinenijasja s Čechoslovakami. Sii i druhi d'ila suť dobir znamy pred vami, ibo mohliste o nich čitati v gazetach Prosvita i Amerikansky Russky Viestnik, v t'ich dvuch amerikanskich russkich gazetach, kotory tak ščiro sl'užili i služat interessam Rusinii. I ja d'ijstno radujusja, čto akcii je dokončena, a dokončena so svitlym uspichom, tak že v buduscnosti my možeme, no i majeem, obratiti vsi naši energii k organizovanii i uporjadkovanii toho štatu, kotoryj jesť i vsehda budet naš.

Dozvol'te meňi teperj potolkovati vam, že čto jesť dnesj Rusinia, so Čechoslovakami. Riešenijem Mirovoj Konferencii, Rusinija budet autonomnym štatom v Čechoslovenskoj Republiki i budet mati samoupravlenie v najvyššom značenii slova. Budet mati svoj vlasnyj Parlament, kotoryj budet mati legislativnu vlasť v vsich jazyčnych, školnych i religijnych voprosach, i vo vsich d'ilach domovoj administracii. Governor Rusinii, vyimenovan Presidentom Čechoslovakii, budet otvičatel'nyj ne čechoslovenskomu pravitel'stvu, ili dakotoromu urjadniku seho-že, no jedino i iskl'učitel'no lem Parlamentu Rusinii. Voobsče skazavše, Rusinia budet mati sojuzno s Čechoslovakijeju jeju sl'idujuscii d'ila: Žel'iznicu, telegraf, telefon, počtu, vojsko i zahraničny d'ila, i vsich d'ilach verchovoditi, usporjaditi budet President Republiki, kotora teperj imenujetsja Čechoslovakiou, no naši interessy v sem d'il'i suť vpolňi zabezpečeny riešitel'nym rasporjaženijem Mirovoj Konferencii, kotoroje ustanovl'ajet, že Čechoslovenskoje pravitel'stvo, na skol'ko lem vozmožno, majet v Rusinii vyimenovati urjadnikov byvajuščich na territorii Rusinii. Siji obšči prava budut dal'ije chraneny našimi representantami v Pražskim parlament'i, v kotorom Rusinia budet mati sootvitnu representaciju. Poneže my budeme mati svoj vlastny parlament, v Užhorod'i naši ablegaty v Parižskim parlamenti holosovati budut lem v takich d'ilach, kotory ne vodpadut pod vlasť štatnoho t. j. Užhorodskoho parlamenta. Vy Amerikanski Rusini lehko porozumijete snošenije Rusinii k Čechoslovakii, jesli budete rozmyšl'ati o pravach poodnych Štatov v Sojedinennych Štatach.

Pervym krokom budovanii Rusinii bylo moje vyimenovanije za Presidenta Direktorii Autonomnoj Rusinii i ustrojenije Direktorii s pjať členami, kotoy s Generalom Hennocque budut dočasno uprav-l'ati territorijeju, ležaščoju vostočno ot rieky Ung. Sija direktorija

upravl'ati budet' vo vsich d'ilach do toho času, poka d'ilo Rusinii sovsim ne budet rišeno mirovoju konferencijeju, i Rumuny ne lišat cilkom territoriju uhro-Rusinov. Jak skoro to budet zorbeno, President Masaryk, vyimenujet pervoho guvernora, zadačeju kotoroho budet sd'ilati konstitucional'nyj štat iz Rusinii. Sposobom organizacii budet vyimenovanie dostatočnych Ministrov Rusinii i organizovanie štatnoho parlamenta tak skoro, jak lem možno budet. Vsi urjadniki Rusinii, t. j. Ministry, člena parlamentu v Pragi i v Užhorod'i, župany, notarii, učiteli t. d., vymenovany budut pravitel'stvom Rusinii. Snošenije meždu Cerkovijeju i Štatom budet takoje, jak to representanty narodom vybrany v štatnom parlament'i ustanovl'at. Meždu najvažňijšimi reformami, jaki namirjajetsja privesti v žizň, jesť tak zvannyj agrarnyj (zemel'nyj) reform, kotoryj ustanovit skol'ko zeml'i možet jedna osoba vlastniti, a dajet štatu pravo kupiti veliki majetky, vysše ustanovlennoj časti, dl'a pozdňijšoho rozd'ilenija meždu obyvatel'stvom. Namirjaetsja dati ženam pravo holosovania i zapolnenija urjadov, i vo sem sd'ilati ich rovnymi s mužami. Ustanovl'atsja ekonomična forma administracii, tajnovyj baolt hlasovanija.

Urjadnyj jazyk Rusinii budet rodnyj jazyk Podkarpatskich Rusinov, i sej jazyk budet ot počatku v upotreblenije iskl'učitel'no v normal'nych školach i v pervoj gymnasii. Potreby ku semu knihi uže hotovl'ajutsja. Vo vyššich školach jazyk prepodavania budet russkij tak skoro, jak skoro lem možno budet zaosmotriti vyššoj klassy učenikov potrebnymi knihami, i sd'ilati inšy poterbny porjadky. Jesť to taže namirenijem v najkorotšom vozmožnom časi sd'ilati rodnyj jazyk Rusinov jazykom prepodovanija vo vsich školach nachod'aščichsja v Rusinii.

Hranicy Rusinii na siveri, vostoku i juhu budut t'i, kotory byli ustanovleny mirovoju konferencijeju meždu našim štatom i Haličinoju, Rumunijeju i Mad'arami. Hranicy meždu nami i Slovakami ustanovlenny byli na osnovi mad'arskoj statistiky s roku 1900, jak to ukazujet Tomaševskoho Ethnografičeska Mappa, izdanna rossijskoju Akademijeju roku 1906. Cila territorija uznana na sej mappi byti russkoju zrobit fundament Rusinii. Vsi druhi territorii, nami žadany, no kotory ne suť uznaty russkoju territorijeju, ostanut neutral'nymi-zbestoronnymi za devjat' misjacev, pod kotorym časom neutral'na territorija nachod'ascasja v užhorodskoj (ungvarskoj) stolici budet administrovanna Rusinijeju, a neutral'ny territorii nachod'ascisja v Zemplin, Šariš, Abauj i Spiš stolicach budut administrovanny čechoslovenskim pravitel'stvom. Pod simi devjat' misjacami Rusini budut mati neohraničennoje pravo svobodnoho slova i pressy v territorijach neutralnych, stojaščich pod upravleniem čechoslovenskoho pravitel'stva, jak tože pravo shromaždenija i deržanija mitingov. A čechoslovaki budut mati podobnoje pravo v territorii upravlennoj Rusinijeju.

Koncem vysššespomjanutych devjat' misjacev zrobitsja census-spis l'udej pod kontrolloju jednoj kommissii, v kotoroj Rusini i Čechoslovaki rovno budut representovanny. Konečny hranicy budut tohda ustanovlenny na zaklad'i toho, že kuda budet holosovati obyvatel'stvo neutral'nych storon. Takim sposobom ustanovlenna budet hranica, i tak Rusiny jak i Čechoslovaki priobrijut to, čto spravedlivo mohu ožidati.

Vo vsich mojich konferencijach i vsich mojich pracach ja usilovalsja dostati dl'a Rusinov všitko, na čto oni byli dl'a spravedlivosti opravneny, i ja nad'ijusja, že vy budete sohlasny s mnoju, koli skažu, že my dostali taku spravedlivosť ot Mirovoj Konferencii i čechoslovenskoho pravitel'stva na jaku byli sme opravneny, iže obicanija sd'ilanny Presidentom Masaryk urjadnikam Narodnoj Rady Uhro Rusinov v Philadelphii, dňa 25-ho Oktobra, 1918, byli v polnoj miri ispolnenny. Vopros Slovensko-Russkoj hranicy bylo i jesť delikatnym d'ilom, a to proto, ibo tak Rusini, jak i Slovaki ostro napadovali mad'arsku statistiku i tverdili, že je ona fal'šiva. Uvažajuči na se my ne mohli sme sd'ilati inoho, jak lišiti vopros prinadležnosti samomu narodu. Teper', jak Rusin uže bez vsej bojazni možet dati cilomu svitu na znamosť, že on jesť Rusinom, i možet byti hordym, že jesť on tym, jesť to povinnosť'ou každoho jednoho Amerikanskoho Rusina vyučiti brat'ev Rusinov v Rusinii, osobenno že tych, kotory byvajut v tak zvannych neutral'nych territorijach, žeby oni zavse, pred vsim sebe za Rusinov uznavali, a jesli vsi Rusiny v sem d'ili zrobjat svoju povinnosť, Rusiny dostanut všitko, na čto oni suť opravnenny, i ne budet russkoj hromady, kotora by ne prinadležala do svojeho štatu, Rusinii.

Praca organizovanija i vybudovania Rusinii jesť vpravd'i ne lehkim d'ilom i tak ja, jak i vsi t'i, kotory v sej važnoj robot'i budut mati učastija, ne možeme nad'ijatisja polnaho uspicha, ne možeme ožidati vseho toho, na čto naš ot davna presl'idovannyj narod jesť opravnen, jesli vy, i každyj Rusin v Ameriki ne pomožete nam i serdcem i dušeju ne budete nas podporovati. S žal'om primušen je skazati, že ked' ne pomosč American Child Relief Association-a i Czechoslovak Relief Association-a, oboje iz kotorych organizacij spišili zaslati pokorm i šaty biednym našim brat'am, jak skoro lem mohli, mnohi is vašich d'itej, brat'ev i sester dnes' by ne uživali solodkoj dl'a nich svobody. Ja ne mohu nadosť opisati bezkorystnu l'ubov Čechoslovakov i Amerikanov v sem d'il'i, no teper' prošu vas, pomožte vy sami, i ne dozvol'te, čtoby lem čuži sd'ilali to, čto pred Bohom jesť našou vlastnou povinnosť'ou sd'ilati. Zašlit pomosč a to duškom. Jesť velika potreba na kul'turnu pomosč, i bylo by to prevoschodnym d'ilom, jesli by Amerikanski Rusiny osnovali russki gazety v Rusinii, narodnyj theater

i podobny institucii. Ne kažim postojanno, že pomožeme no prijd'it duškom k tomu punktu, koli budete hodny skazati, že sme uže pomohli.

....Dorohi brat'a i sestry, Rusinia jest' uže politično svobodna, i takoju stanet na viki, i vjedno s čechoslovenskimi svojimi sojuznikami neotminno prosperovati budet v buduscnosti. No. to na nas budet zavisiti početok, i to inaši starokrajevy brat'a uznajut, koli kažut, že bez našich amerikanskich brat'ev i sester ich put' budet duže t'ažkij. Proto posluchajte ich pros'bu i bud'te im k pomosči v sej hodiňi najbol'šoj potreby.

My byli uspišny v našoj praci doteper' i budeme uspišny i v buduscnosti, ibo, Bohu d'akovati, ne majeme ani jednoho čestnoho, charakternoho neprijatel'a, kotoryj by moh skazati, že teperišna naša svoboda ne je resut'tatom čestnoj našoj usilovnosti i ne je to na čto my i naši brat'a sut' pred Bohom i l'ud'mi opravnenny.

Ja publično vyjavil v Rusinii iv Čechoslovakii, že pri prinimani mojeho urjada v Rusinii ja usilovatisja budu na skol'ko je to vozmožno meňi, pomoči organizovaniju štatu Rusinii takim sposobom, žeby pravitel'stvo representovalo i bylo representovano narodom, i že proto ja budu hrati rol' organizatora, ane politikera, i že ja poderžu svoje stanovisče lem do toho času, poka obstojatel'stva v Rusinii budut taki, že smilo možno budet perevesti vybory, bez vsjakaho nasilija i presl'idovanija na kotorych narod budet moh vybrati sebi takich predvoditelej, kotorym vvirit sud'bu svojeho štatu. Jak sej čas prijdet, ja lišu ich i zas' obernu svoje vnimanije mojej professii, kotoru ja radi svobody mojich brat'ev lišil.

A teper', dorohi moji brat'a i sestry, pred tym, jak by ja končil, ne mohu ja minuti, čtoby ne podal priličnu čest' tym, kotory veliku rol' hrali v osvoboždenii Rusinii i kotory dostojny sut' na blahodarenija Rusinov na cilom svit'i. Rusini zavse blahodarny budut Sojedinennym Štatam Ameriki i ich svitoslavnomu presidentu Woodrow Wilsonu, kotory tak slavno zaňalisja o nas. Presidentu Čechoslovakov i Rusinov Dr. Thomi G. Masaryk, kotoryj d'ijstno spravedlivo zaobchodil s Rusinami i ispolnil svoji obicanija danny nam v Philadelphii, i kotoryj ukazalsja byti mužom česti i spravedlivosti vo vsich jeho zaobchoždenijach s Rusinami. D-ru. Edwardu Beneš i d-ru. Karlu Kramar, kotory pri mirovoj konferencii samo tak sovistno i usilovno pracovali dl'a Blaha Rusinii, jak pracovali oni dl'a blaha Čechoslovakii. D-ru. Antoniju Beskid i Otcu Augustinu Vološin starokrajevym našim ščirym patriotam, kotory v sich važnych časach cilkom otdali svoj trud, svoju nauku, svoji stremlenija obščomu narodnomu d'ilu. Panu Guy E. Campbell, kongressmanu Pittsburghskomu, kotoryj taku neocinennu pracu končil v našom interessi, že d'ijstno možeme skazati, že uhro-russkij narod nikoli ne .mal bol'šoho, oduševlenňijšoho prijatel'a. Vysokoprepodobnomu Otcu Havriilu Martyak, našemu admini-

stratoru, tomu zolotoho serdca ščiromu Rusinu, kotoryj i v najťaššich časach byl pri našom boku i vsevozmožno usilovalsja byti obsčomu d'ilu k pomosči. Predsidatel'u A. N. R. U. R. i Soj. Juliju G. Gardos, Preds., kotoryj lišil svoj dom i familiju i preplaval ocean, reskirujuči všitko, lem proto, aby Rusin byl svobodnyj. Vysokoprepopodbnomu Otcu Valentinu Gorzo i Michailu Hanchin, kotory, jak redaktory sčiro russkich gazet vsevozmožno usilovalisja vozbuditi narod k praci i samosoznaniju, s čim oni neocinitel'nu pracu ispolnili. Takim narodnym pracovnikam, jak Otec Kubek, George Komlos, John Drimak, George Kondor, Michael Kopas, Michael Juhas, ml., And. Petach, Geo. Dandar, Alex Koscelnik kotory choťa dosť zaňaty svojimi pracami za život', odnako najšli sebi stol'ko času, čtoby byti v narodnom d'il'i k pomosči. Sii rabotali ne raz nočami, a to bezkorystno, bo nikto ne plail im za to, i vsevozmožno usilovalisja, čtoby starokrajevomu bratu priobristi svobodu, čto, ďakujuči sim i druhim narodnym pracovnikam, my i osjahli.

Dorohi moji braťa i sestry, dozvol'te mi poďakovati vam, že ste terpilivo posluchali mene. Koncem pust'it meňi skazati to, že ja hordyj na to, čto moh ja svoju časť žertvovati v narodnom interessi, i privesti d'ila k tomu, žeby Rusin mal mista kotoroje mohol by svojim nazvati. Radujusja nad tym, že moji braťa uživajut im prinadležnu svobodu, a to natural'no, ibo i v mojich žilach samo taka krov teče, jak v ich, i zabezpečaju vas o tom, že jak moj blažennoj pamjati iskrennyj russkij otec, Pavel J. Zsatkovich, čerez cilyj svoj život tak v radosti, jak v ťažesti zavse s najbol'šou otdannosťou služil svojemu narodu, jak on zavse lem dol'u svojeho naroda mal pred očami, tak i ja, čuvstvujuči, že duch mojeho velikoho russkoho otca žijet vo mňi i provadit i prinuždajet mene na pracu za narod, vsevozmožno usilovatisja budu na to, čtob každyj, i toj najmeňšij, moj akt služil pol'zi sčastiju jeho podkarpatskoho naroda, našej l'ubimoj Rusinii. Vsemilostivyj Hospoď Boh da rukovodit suďboju novoj svobodnoj Rusinii.

